

Bibliotekscentralen

Telegrafvej 5, 2750 Ballerup
Telefon (01) 97 55 55
Giro 545 10 - Telex 272 49

Område	Sagsnr.	Dato	Mærke
		30.3.1973	LA/GB

Til folketingsudvalget for lov om folkebiblioteker

Redegørelse for Bibliotekscentralens virksomhed

Bibliotekscentralen (Bc) påbegyndte sin virksomhed den 1. april 1939 under navnet Folkebibliotekernes Bibliografiske Kontor (FBK).

Fælleskataloger
og trykte katalo-
gkort

Kontorets arbejdsopgaver var i de første år begrænset til udgivelse af publikationer beregnet på bibliotekernes publikum og personale. FBK havde ledelse og lokaler fælles med Bibliotekstilsynets afdeling for trykte kort (katalogkort til folkebibliotekernes katalogapparater fremstillet på basis af central katalogisering). Bibliotekstilsynets afdeling for trykte kort, der således reelt var samordnet FBK fra starten i 1939, blev formelt indlemmet i FBK i 1942.

Det var på ingen måde en tilfældighed at Bc startede sin virksomhed med trykte fælleskataloger og central katalogisering. Bibliotekerne var ikke den gang indstillede på at acceptere den standardisering på det bibliotekstekniske område, som er en betingelse for centraliseret løsning af arbejdsopgaver. Men der var så store økonomiske og arbejdsmæssige fordele ved at anvende centralt fremstillede trykte fælleskataloger i udgaver for større biblioteker og for mindre biblioteker, at lokal fremstilling af trykte kataloger til publikumsbrug, kun blev fortsat af enkelte store biblioteker.

Ikke mindre iøjnespringende var fordelene ved at købe færdige trykte katalogkort til bibliotekernes egne kortkataloger over den faktiske lokale bogbestand.

Før dette tilbud måtte det enkelte bibliotek foretage en katalogisering af enhver ny titel, som indgik i biblioteket, og på skrivemaskiner fremstille det nødvendige antal kort pr. titel. Hvis 100 biblioteker købte samme nye titel, blev denne katalogiseret 100 gange!

Kunne færdige trykte kort købes, havde man ved 100 biblioteker sparet at udføre en og samme arbejdsproces, der nu udførtes centralt én gang.

- Blanketter m.v. I 1944 overtog FBK virksomheden efter Danske Bibliotekers Forretningsafdeling, som forhandlede forskelligt biblioteksmateriel, blanketter og mindre tryksager.
- Fællesindbinding I 1949 udvidedes FBK med en afdeling for fællesindbinding af biblioteksbøger. Indbindingen fandt sted i bogbindermester Edvard Pedersens bogbinderi og i 1957 ændredes aftalen med Edvard Pedersen således, at bogbindermesteren og kontoret indgik aftale om oprettelsen af Interessentskabet Indbindingscentralen. Dette interessentskab ændres pr. 1. april 1973 til en ny selvejende institution Indbindingscentralen med egen vedtægt og bestyrelse.
- Tanken bag fællesindbinding er lige så enkel som bag fælleskataloger og central katalogisering.
- Gennem samtidig indbinding af mange eksemplarer af den samme bog opnås en betydelig billiggørelse af indbindingen (p.t. og uændret siden 1965: kr. 7,80 + moms for en normalindbinding). Ved yderligere udbygning af indbindingsservicen i samarbejde med forlag og boghandlere og Bibliotekscentralen omfatter denne, at biblioteket inden en angivet frist bestiller nye titler i ønsket eksemplartal i Indbindingscentralen, der derefter sørger for, at de bestilte bøger i indbundet hyldeklar stand med korrekt påtryk leveres biblioteket med samlet faktura for bøger og indbinding.
- I 1954 ændredes kontorets navn til Dansk Bibliografisk Kontor, idet kontoret nu også påtog sig arbejder af bibliografisk art af interesse for de videnskabelige og faglige biblioteker.
- Biblioteksindretning I 1961 etableredes en ny afdeling kaldet "Inventarcentralen". Afdelingen, hvis nuværende navn er afdelingen for biblioteksindretning, har siden oprettelsen specialiseret sig i indretning af bibliotekslokaler og udvikling af inventartyper egnede for de forskellige biblioteksformers særlige behov i løbende samarbejde med arkitekter og bibliotekernes ledelse og personale. Afdelingen kan tilbyde et fuldstændigt program af biblioteksinventar, men planlægningsbistand tilbydes også særskilt mod vederlag uden forpligtelse for kunden til at købe inventar fra afdelingen.
- Efter denne udbygning af virksomheden vedtages navneforandring til det nuværende navn Bibliotekscentralen (Bc).
- Økonomi Ved Bc's oprettelse i 1939 var kontorets økonomiske politik baseret på, at de fremstillede publikationer skulle sælges til bibliotekerne til en pris, som dækkede udgifterne til publikationernes trykning, medens redaktionsudgifter og øvrige udgifter blev dækket af tilskud fra folkebibliotekernes rådighedssum. Da Bc i 1942 overtog fremstillingen og salget af de trykte katalogkort, skete det efter samme princip. Tilskud fra rådighedssummen skulle betale selve katalogiseringsarbejdet, medens salgsindtægterne skulle dække omkostningerne ved fremstilling og ekspedition af katalogkort.
- Denne økonomiske politik blev fastholdt indtil begyndelsen af 60'erne, dog således at andelen i I/S Indbindingscentralens overskud indgik i Bc's drift som supplement til tilskuddet fra rådighedssummen. I 1961 da salg af inventar påbegyndtes anlagdes dog en normal forretningsmæssig politik for dette område.

Bc's bestræbelser for at levere bibliotekerne til rene fremstillingspriser på de traditionelle virksomhedsområder bevirkede at Bc's likviditet til stadighed var anstrengt og at virksomhedens vækst hæmmedes på grund af manglende midler til investering i nye opgaver. Det tog over 20 år før omsætningen nåede op over en million (1960/61).

Likviditetskrise

På grund af en uventet stor lønstigning og nødvendig flytning til større lokaler, indtrådte med udgangen af regnskabsåret 1962/63 en økonomisk krise. Danmarks Biblioteksforening vedtog at kautionere for en kassekredit på 250.000 kr. Denne kassekredit afløstes i løbet af nogle år af en indskudskapital på ligeledes 250.000 kr. tilvejebragt fra Danmarks Biblioteksforening og folkebibliotekernes rådighedssum, der hver indskød 125.000 kr.

Nok så væsentlig for de følgende års gradvise konsolidering var, at man for samme tidspunkt ændrede den økonomiske politik, således at der for hele virksomheden tilstræbtes en forretningsmæssig drift med et tilstrækkeligt overskudsmål til at sikre virksomhedens udbygning med investering i lokaler, maskineri, udviklingsopgaver o.s.v. Fra rådighedssummen søgtes alene tilskud til konkrete opgaver fortrinsvis af bibliografisk art, som ikke ville kunne gennemføres uden sådanne tilskud.

Rationalisering

Bibliotekscentralens stærke fremgang i slutningen af 1960'erne har også nøje sammenhæng med den i første halvdel af 1960'erne gennemførte rationaliseringsundersøgelse af folkebibliotekernes arbejdsmetoder og arbejdsfordeling.

I betænkningen afgivet af Danmarks Biblioteksforenings Rationaliseringskomité: "Rationalisering i danske folkebiblioteker" 1964 er indeholdt en lang række forslag til Bibliotekscentralen (og Indbindingscentralen) som er blevet fulgt som forudsætning for en ikke mindre række af de direkte forslag til rationalisering af de enkelte bibliotekers arbejdsprocesser.

Organisationsændring

I 1969 vedtoges en organisationsændring, hvorved Bibliotekscentralen opdeltes i 3 afdelinger: Afdelingen for forlagsvirksomhed og Afdelingen for bibliotekindretning som herefter alene baserer deres økonomi på den forretningsmæssige virksomhed og Bibliografisk afdeling, hvis driftsudgifter dækkes gennem tilskud fra rådighedssummen suppleret med diverse gebyrer for serviceydelser.

Under drøftelserne af organisationsændringen var der forslag fremme om, at udskille bibliografisk afdeling som en ny selvvejende institution under navnet Bibliografisk Institut. Bestyrelsen gik ubetinget ind for at virksomheden skulle opdeles, således at der ikke fremtidig blev noget direkte økonomisk afhængighedsforhold mellem de to forretningsmæssigt drevne afdelinger og den institutionsprægede bibliografisk afdeling, men foretrak fremfor deling i 2 institutioner en regnskabsmæssig opdeling.

Bibliografisk afdeling

Bibliografisk afdeling består af to sektioner: Registreringssektionen og sektion bogvalgsvejledning. I sektion registrering udarbejdes nationalbibliografien (Dansk Bogfortegnelse, Dansk Tidsskrift Index, Aviskronik Index m.v.), opgaver, som Bibliotekscentralen gennem mange år har varetaget med støtte fra folkebibliotekernes rådighedssum, idet disse opgaver ikke vil kunne løses på forretningsmæssig basis. Også i andre lande løses de nationalbibliografiske opgaver enten af nationalbibliografiske instituter eller nationalbiblioteket for offentlige midler.

Sektion bogvalgsvejledning, der etableredes i 1971/72, vejleder folkebibliotekerne ved indkøb af udenlandsk litteratur gennem udsendelse af ugentlige lister, der indeholder de titler, som skønnes at være af særlig interesse for folkebibliotekerne, udvalgt af den meget store udenlandske litteraturmasse på hovedsprogene.

Den udenlandske bogvalgsvejledning må betragtes som en rationalisering, hvorved der centralt udføres et tidskrævende udsorteringsarbejde som principielt skulle udføres ved ethvert folkebibliotek, der anskaffer udenlandsk litteratur, hvis købet skal baseres på et afvejet udvalg af relevante titler. Da vejledningsmaterialet omfatter c. 10.000 annoterede titler årligt eller mere end dobbelt så mange titler som de største biblioteker køber, vil det enkelte bibliotek efter behov og økonomi kunne udvælge de titler, der lokalt skønnes at være størst behov for, men samtidig have et fælles udgangspunkt for at kunne koordinere sit køb med andre biblioteker f.eks. inden for et centralbiblioteksområde, således at den givne samlede sum til udenlandsk køb i området spredes på så mange titler som muligt. Gennem lån bibliotekerne imellem vil derefter kunne opnås en større udnyttelse af de indkøbte titler, idet disse registreres i årlige, trykte fælleskataloger med angivelse af, hvilke bibliotek(er), der har købt de enkelte titler.

Udgiften til den udenlandske bogvalgsvejledning er idag fordelt med 1/3 som abonnementsindtægt og 2/3 som tilskud. Totaludgiften er ca. 900.000. Det er tanken at aftrappe tilskuddet over nogle år efterhånden som bibliotekerne får mulighed for at optage udgiften i budgetterne.

Bibliotekscentralen har siden rekonstruktionen i 1963 været i stærk vækst.

Regnskabstal

I det senest afsluttede regnskabsår 1971/72 androg salgsindtægterne 18.742.460 kr., som fordelte sig med salg af inventar og materiel 10.603.478 kr., salg af forlagsafdelingens artikler 7.698.805 kr. og serviceydelse 440.177 kr.

Driften af Bibliografisk afdeling udgjorde i dette år, hvor den udenlandske bogvalgsvejledning endnu kun var under forberedelse 831.992 kr., hvoraf 622.250 dækkedes gennem tilskud fra rådighedssummen.

Inklusive andel i I/S Indbindingscentralens overskud 1.868.684 udviste Bc et overskud på 1.825.873.

Kapitalindestående pr. 31.3.1972 var 9.299.708 kr.

P.b.v.

R. Lysholt Hansen
Formand

/ Leo Alster
Direktør